

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

ความรู้เรื่องการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเมือง (Urbanisation) ในประเทศไทยนั้นยังมีน้อย ข้อมูลที่รับรู้กันโดยทั่วไปนั้นยังไม่ละเอียดมากนักจะยอมรับว่า ความเป็นชุมชนเมืองในภาคกลาง ประเทศไทยปัจจุบัน ควรเริ่มในสมัยวัฒนธรรมทวารวดีอาชิวราวุทศวรรพที่ 11-15 จึงเป็นเรื่องที่ ผู้สนใจประวัติศาสตร์ยุคสมัยนี้ยังต้องการ ได้รับรู้ข้อมูลเพื่อความกระจ่างเพิ่มเติมอีกมาก

การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ของยุคสมัยนี้ยังมีน้อย ที่พยายามศึกษาค้นคว้าเผยแพร่งานกันมาก นั้นคือคณาจารย์และนักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร รวมทั้งนักโบราณคดีกลุ่มหนึ่งของกรมศิลปากร และในเวลาเดียวกันหลักฐานที่เป็นแหล่งโบราณคดี ชุมชนหรือเมืองโบราณ ของยุคสมัยนี้ได้ถูกบุกรุกทำลายหรือทำให้เสื่อมค่า ทั้งโดยการพัฒนาบ้านเมืองและประสงค์หาวัตถุมีค่า โดยเฉพาะในจังหวัดลพบุรี ที่ปรากฏหลักฐานชุมชน/เมืองโบราณของยุคสมัยนี้มาก จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้สนใจประวัติศาสตร์-โบราณคดี ควรให้ความสนใจยุคสมัยนี้ เพื่อความก้าวหน้าของข้อมูลและสงวนรักษาข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลโบราณคดีให้คงไว้ก่อนที่จะสูญหายไป

โครงการศึกษาวิจัยเรื่องพัฒนาการของเมืองและชุมชนโบราณยุคกึ่งประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำบางขามซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถพบหลักฐานของการเริ่มตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเมืองและต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีกำลังเสื่อมค่า ได้เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2529 โดยการสนับสนุนงบประมาณให้ดำเนินการจากสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้รับผิดชอบโครงการนี้ได้แก่ นายภูธร ภูมะธน แห่งสถาบันราชภัฏเทพสตรี และนางสมมาลย์ โทมัส นักวิจัยจากสถาบันไทยคดีศึกษาโดยมีที่ปรึกษาโครงการคือ นายสุรพล นาอะพินธุ เมื่อเริ่มศึกษาไปได้ระยะหนึ่ง คณะผู้ศึกษาต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับราชการประจำที่มีอยู่มากจึงได้หยุดการศึกษาไประยะหนึ่งและต่อมา นางสมมาลย์ โทมัส ได้ถึงแก่กรรม จึงเหลือผู้ศึกษาเพียงหนึ่งราย และเริ่มศึกษาใหม่และเพิ่มเติมข้อมูลให้ทันสมัยอีกครั้งในพ.ศ.2540-2541 จนกระทั่งสำเร็จเป็นเนื้อหาที่สมบูรณ์ในต้นปี พ.ศ.2542

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. แหล่งโบราณคดี (หรือเมืองโบราณ) วังไผ่ ตำบลบางทิ้ง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นแหล่งโบราณคดีที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำใหญ่ (แม่น้ำบางขาม) นับเป็นชุมชนโบราณยุคกึ่งประวัติศาสตร์เพียงไม่กี่แห่งที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้นการศึกษาชุมชนโบราณคดีที่ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำจะได้ใช้เป็นประโยชน์สำหรับเป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับชุมชนโบราณคดียุคสมัยเดียวกันที่ตั้งอยู่ไกลจากแม่น้ำใหญ่ เช่นเมืองคงมะรุม เมืองบ้านใหม่ไพศาลี ซึ่งจะเป็นการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณริมแม่น้ำว่ามีความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก(ริมทะเล) มากกว่าชุมชนที่อยู่ลึกเข้าไปข้างในหรือไกลแม่น้ำใหญ่ จะสามารถดำรงความเป็นชุมชนได้ยาวนานกว่า

2. เพื่อจะหาหลักฐานเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อการพัฒนาการของเมือง และชุมชนโบราณ

3. เนื่องจากแหล่งโบราณคดีดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มมาก ราษฎรใช้พื้นที่ทำนา โคกเนินต่างๆ ถูกทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือโดยความตั้งใจ การศึกษาเรื่องหลักฐานของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้จะเป็นการสงวนข้อมูลมิให้สูญหายไปตามกาลเวลา

4. ด้วยเหตุที่ความรู้เกี่ยวกับชุมชนโบราณยุคกึ่งประวัติศาสตร์ยังมีอยู่น้อย การศึกษาเรื่องแหล่งโบราณคดีแห่งนี้กับส่วนที่เกี่ยวข้องอาจจะช่วยเพิ่มความเข้าใจให้มากขึ้นได้

สมมุติฐานของการวิจัย

1. กำเนิดของเมืองที่มีคูน้ำ คันดิน นั้นมีพื้นฐานของจำนวนชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้เคียงมาก่อนว่ามีจำนวนมากพอสมควร

2. การปรากฏหลักฐานของการเป็นชุมชนใหญ่ (ที่มีคูน้ำ คันดิน) ขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งที่สามารถอาศัยประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ได้มากกว่ารู้จักเฉพาะการเพาะปลูกเพียงอย่างเดียว

3. การจะสามารถสร้างให้เป็นชุมชนที่ขึ้นยาวได้ตลอดไปนั้น ขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งที่สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวกหรือไม่ หากไม่สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวก เช่น เมืองบ้านใหม่ไพศาลี เมืองดงมะรุม เมืองโบราณดังกล่าวนี้สิ้นสุดอายุได้ง่ายกว่า

วิธีการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สํารวจแหล่งโบราณคดี เมืองโบราณ ที่อยู่ใกล้เคียงกับแหล่งโบราณคดี (เมืองโบราณ) วังไผ่ ในจังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี นครสวรรค์ อย่างน้อย 20 แห่ง

2. ขุดสำรวจแหล่งโบราณคดี (เมืองโบราณ) วังไผ่ โดยจะขออนุญาตออกกองโบราณคดี กรมศิลปากร ขนาดหลุมขุดค้น 3x3 เมตร 1 หลุมขุดค้น

3. สํารวจโบราณวัตถุร่วมสมัยกับแหล่งโบราณคดี (เมืองโบราณ) วังไผ่ ที่เก็บรักษาในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ลพบุรี อินทร์บุรีและคณะโบราณคดี (มหาวิทยาลัยศิลปากร)

4. ศึกษาและวิเคราะห์หลักฐานทั้งหมดแล้วจึงนำมาเรียบเรียง

ระยะเวลาวิจัย

กำหนดใช้เวลาในการวิจัย 1 ปี 8 เดือน ผู้วิจัยได้เริ่มงานวิจัยครั้งแรกในการขุดสำรวจเมืองโบราณวังไผ่ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2529 และได้ใช้เวลาศึกษาโบราณวัตถุที่ขุดพบนานราว 3 เดือน จากนั้นได้เริ่มการสำรวจพื้นที่ใช้เวลานานราวหนึ่งปี โดยการสำรวจคราวแรกใน พ.ศ. 2529-2530 และสำรวจอีกครั้งเพิ่มเติมของพื้นที่แถบลุ่มแม่น้ำบางขามและใกล้เคียงใน พ.ศ. 2540-2541 รวมระยะเวลาสำรวจศึกษา เรียบเรียงใกล้เคียงกับที่ได้กำหนดคือราว 1 ปี 8 เดือน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. สมัยของการวิจัยที่จะเน้นศึกษาคือ หลักฐานของสมัยกึ่งประวัติศาสตร์ หลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนหรือหลังยุคกึ่งประวัติศาสตร์จะพิจารณาความสำคัญเป็นอันดับรองลงมา

2. พื้นที่ที่จะสำรวจศึกษานำเสนอหลักฐานคือ หลักฐานที่พบในเขตใกล้เคียงแห่งโบราณคดี (เมืองโบราณ) วังไม้ เป็นพื้นที่ในกลุ่มแม่น้ำบางขามของอำเภอบ้านหมี่ อำเภอท่าม่วง อำเภอหนองม่วง อำเภอชัยบาดาล อำเภอพัฒนานิคม และอำเภอโคกสำโรง ของจังหวัดลพบุรี ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ความรู้ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และ โบราณคดีสมัยกึ่งประวัติศาสตร์ของภาคกลาง ประเทศไทย อันจะเป็นส่วนหนึ่งต่อการเพิ่มเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ของยุคสมัยนี้ของภาคกลาง ประเทศไทยได้

2. โบราณวัตถุหรือหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดสำรวจจะส่งนำเข้าเก็บรักษาในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รวมทั้งจะได้จัดแสดงให้ประชาชนชมต่อไป

3. สงวนรักษาความรู้เกี่ยวกับแหล่ง โบราณคดีต่างๆ ที่สำรวจพบไว้ไม่ให้เสื่อมสูญไป

ชำนาญก หอสมุด